

### הלכות לולב סימן תרמ"ט

### באר הגולה קכב

ל נמכרין שם  
מ תרין שם ב טור  
בשם תרבידי וכן  
הקדוש הבית יוסף

ואילן, (מא) ומתיר או לכתחלה (מב) לאכל מלפני מים שני ואילן ולצאת ירי מצודה עם (מג) הנשאר (בש בשם הראשון), אלא שאין אנו בקיאין בתנאים, כדלעיל בסוף סימן תרל"ח בהג"ח. ו' להפסול (מד) שהוא משום עבודת בוכבים, או מפני (מה) שאותו אחרוג אסור באכילה, או מפני (מו) שאינם מינם, או שהם (מז) חסרי השעור, בין ביום טוב ראשון בין בשאר ימים פסול (מח) ונתונים (יט) וכן פוסקת (מט) כל שבצת הנמים (כ"ב) וכן נראה ב"ח ח"ג י"ד פ"ו לולב הגולה. ו' והעושים שני ימים טובים, \*פסולי ראשון נוטלין בשני אבל פרוכי (ג) לא מברכינן (ואם יש לחברו לולב ואתרוג פשר (נא) יברך על של חברו (יג) מדעתו) (ד"ט): ו' (נב) יבשעת הדחק שאין נמצא פשר,

### באר היטב

המאוס פסול, ע"ש: (יג) פוסקת. הש"ו פתב להלכה להקל בתנאים בשאר ימים, ע"ש: (יג) מדעתו. פי' שיתן לו במתנה בענין המהני

### משנה ברורה

שאינו בודל ממנו (לח) מבינה השמשות של ליל שני ואילן: (מא) ומתיר אז לכתחלה. רוצה לומר, דאי לא התנה אינו רשאי לאכל ממנו אפלו בכל ימי החג, בין דאתקצאי בבינה השמשות של יום ראשון. ואם הפריש לכתחלה ליום שני, דעת המגן

### שערי תשובה

ידידי סימן ק"ו, רצון בספרי שרית בית אפרים סימן נח וסימן נט דענין זה: (יג) פוסקת. עכ"ל. וכן מה"ב בשם מהר"ה שהקשה דהיה לו לומר

### באר הגולה

בלא ספק וגם ביום ראשון: \* פסולי ראשון נוטלין בשני אבל פרוכי (כ"ב). והוא הדין בשאל בשני אין לברך עליו ואלה רבה ופירי מגדים בסימן הרנח וכן דתב בכרכי יוסף וכן משמע מדברי הרמ"א לקמה וכן מוכח בדבתי יתום ויכל"ב, ותעולם אין נזקין פנה. בכורי יעקב:

אברהם בשם הרא"ש דמתיר לאכל אפלו בלא תנאי, רק שישאר השעור הראוי לאתרוג, ולא אמרינן דאתקצאי רק השעור הראוי לאתרוג ולא יותר. (לט) ויש אומרים דאפלו הפריש ליום שני אמרינן דאתקצאי כל האתרוג, ואסור לאכל ממנו אם לא שהתנה מתחלה, וכן הפוסקים הגר"א בבאורו: (מב) לאכל ממנו וכו' ולצאת וכו'. פרוש, לאכל (מ) ביום שני ולצאת בו ביום שלישי, דהא אסור לאכל קדם נטילה, כדלקמן בסימן תרנ"ב: (מג) הנשאר. כתב הר"ן, וזקא בנשתי רבו, דשמו עליי, הא לאו הכי לאו אתרוג מקרי, ואתרוג אמר רחמנא ולא חצי אתרוג, אבל בפסקי מהרא"י משמע דאפלו לא נשאר בו אלא מעוטו כפי ביום שני. ויכל"ב שיהא נשאר שיעור ביצה, כמבאר לעיל בסוף סימן תרמ"ח. ועין בפ"ח: (מד) שהוא משום עבודת גלולים. כגון באשרה של ישראל, וכנ"ל בסעיף ג, עין שם הטעם במשנה ברורה: (מה) שאותו אתרוג אסור באכילה. משמע אף-על-פי שמתיר (מח) בהנאה, כגון של טבילה, בין דאסור (מז) באכילה פסול כל שבצת, וכל-שכן (מח) אתרוג של ערלה. ושל תרומה טמאה. דעומדים לשרפה דפסול כל שבצת. וערלה הוציא לארץ (מח) קשר אפלו ביום ראשון. אתרוג של דמאי (מח) קשר. ואתרוג (מו) שנקטר מחמת בליעת אסור, (מז) כגון שקבל מקצתו התיך חלב ורחם, (מח) יש להתמיר שלא לצאת בו ביום ראשון, אבל בשאר הימים יש להקל. בין שאין אסורו מחמת עצמו. (מו) שאינם מינם. כגון (מט) הדס שזקא בסימן תרמו, וצפצפה בסימן תרמ"ו, ואתרוג המרקב: (מז) חסרי השעור. דאף דמבאר לעיל דחסר קשר בשאר יומי, מכל מקום צריך (נא) שישאר בכל אחד כשעורו: (מח) ונתונים וכו'. והו' (נב) רק לדעת המתמירים בהדר כל שבצת, אבל לדעת המתמיר שהעתיק לשון תרמ"ב, גם בהדר אינו פוסל אלא ביום ראשון בלבד; והנה לה לכתב בלשון ויש אמרינן, אלא שכן דרכו בכמה מקומות, וכן מה שקדם בהג"ה למעלה אבל בשאר יומי או מגמר שפסול כל שבצת, הוא גם כן אויל לשיטתו שמתמיר בהדר כל שבצת, אבל לדעת המתמיר שהעתיק לשון תרמ"ב, גם בהדר אינו פסול אלא ביום ראשון בלבד: (מט) כל שבצת הנמים. ובשעת (נג) הדחק יש לטמף להקל בתנאים בשאר ימים, בין דבשאר ימים אין חיוב נטילה אלא מברכין: (ג) לא מברכינן. דיש דעות בפוסקים, דכיון דאנו עושין משום ספקא דיומא, אפיקר דידנו כראשון, או דכיון דאנו בקיאין בקביעת הניחא דינו בשאר ימים. לכן נוטלין (נד) בדליקא אחר ואלא מברכינן. ואף דבדליקא אחר גם ביום ראשון נוטלין ולא מברכינן, כמבאר לקמה בסעיף ה, (נה) שם מברך בדליקא אחר קלל, וכן מברך בשאר יומי, וכן משמע לן דבשני אין צריה לטות: (נא) יברך על של חברו מדעתו. פרוש, יתן לו במתנה בענין המהני אפלו ביום ראשון, אבל שלא מדעתו, אף-על-פי שקבת לעיל דמתיר דניתחא לה לאיניש למעבד מצודה במקומו, מכל מקום לא צריך משאול, ופסול ביום טוב ראשון, וגם בשני מספק, ועל-כן יתן לו במתנה ולא בתורת שאלה. וכתב המגן אברהם בשם הדרכי משה, דאחר כך ישל את זה, (נו) ורוצה לומר, על של חברו שקבל במתנה יברך, ואחר כך ישל שלו להלל והושענא: ו' (נב) בשעת הדחק וכו'. ולא מקרי שעת הדחק אלא אם-כן אין בכל העיר ארבעה מינים פשרים, (נז) אבל אם יש לחברו, אף שהוא לא יכול למצא, לא מקרי זה שעת הדחק, אלא צריך לטות ולברך על של חברו אם יתן לו,

### שער הציון

(לח) אבל לא מהני פשיטת מים שני ואילן, היינו שישם תחלת היום בלי תנאי שוב אתקצאי כל היום [אחרונים]: (לט) הרש"א וכל הפוסקים הסכימו דאפלו בעצי ספה הקשר הכל אפלו ביותר מקרי הקשר ספה, וכל-שכן שאן דהוא גוף אחד: (מ) כגון אברהם: (מא) דהרמב"ם טנה בפרק ה הלכה ב ערלה ותרומה טמאה ויכל"ב, וקאמר הסעיף זה לכלל כל הני שקנה מקדם: (מב) אבל דעת התוספות, דאוחן שאין בהם משום אסורי הנאה מתיר ביום טוב שני: (מג) כוה גם התוספות מודה דראיתא שם בדוכינים קטנים, ויבר טמא התערב משה על הפסול אבותה שקבת בהפוך על פסול: (מד) כגון אברהם ואלה רבה: (מה) כגון אברהם, והוא כביד הלל, משום דאי בעי מספק לנכסה והוי עמ ותו לה. וטביל, עין בר"ן שהביא רעות בזה אי אמרינן מו דאי בעי היה מבייש ממוקם אחר עליו, דמנה ובה אי אפשר להקריש דהר לה חסר, או אפשר כיון דעשה אין בו חסר אכילה אין יוצאין בו, והרמב"ם הוא מן המחמירין. כ"ל, ולכן יש לטל אתרוג של טבל בארץ ישראל בלא ברכה, והחזיק לארץ אין שאן אסור טבל כלל, דאין תרומה וטעירות בהוציא לארץ בזמן הזה: (מז) כגון אברהם ואלה רבה: (מח) בפירוש יעקב, וכסב שם דטעם פסול בשול הוא טעם שאין חסר, ואם-כן דינו כמו תנודת דלא נטל אלא ברב, וימתין בזה קצת הפירי מגדים, עין שם: (מט) עין בחזו"ש רבי יעקב אינו שמוכח סבתה המגן אברהם, ולא כשליטי גבורים, ואם-כן במקום הדחק קשאין לו אחר יש להקל גם ביום ראשון: (מט) כגון אברהם: (נ) אחרונים: (נא) כן מוכח טעם: (נב) הרמ"א ומהר"ה ומהר"ם ומהר"ם: (נג) ט"ו ואלה רבה, והם לא הוציאו שעת הדחק, רק שכתב דיש לסמך בזה על תרמ"ב וסיפתו וכו' שפתם המתנה, אבל הגר"ו ומהר"ם הוציאו רק שעת הדחק, וטעמם, משום דהמגן אברהם בסימן תרמ"ח ותרמו פתב דהתיר פסול כל שבצת לכן לא רצי לטמף להקל רק בשעת הדחק, ועין בכורי מגדים שקבת דחוב לברך גם-כן, ועין שם עוד שמעדר דאין להקל רק בחזית משום דיש דעות בתנאים אי פסולו משום חסר או משום חסר, והני פסקי ספקא, דשקא משום חסר, ואם תמצי לומר משום חסר שקא תלכה בתרמ"ב, אבל בשאר דברים שהם פודאי משום חסר אין להקל בשאר יומי, ויטלין הגר"ו ומהר"ם מוכח דמכיון ששעת הדחק להקל אף בחסר וכן מוכח מפיצית השקל דהש"ו מכל גם בשאר דברים שהם משום חסר, לכו בביש יש פוזמירין משום "לא המהים תללו זה", וצריך עיון: (נד) תשובת קני' והושע והדושי רבי יעקב אביג: (נה) שם בהשוכה וכן כתב הפירי מגדים: (נו) בכורי יעקב: (נז) וכן משמע הרמ"א שכתב דהוציאו לברך על בשיים אפלו בדאינא אחרים לחין, משמע דבשאר דברים אין נזקין פנה, דלא הו' שעת הדחק בין שיש לחברו או פשר יעקב:



### הלכות לולב סימן תרמ"ט

**(נג) כל (יד) [יד] הפסולים (נד) נוטלין ואין מברכין:** הנה ויש מקשרין (נה) לולב ובש אפלו לברך עליו (רמב"ם פ"ח המגילה), וכן נוהגין לברך על לולבין בשמים (נו) אפלו בדאיפא אחרים לחים (נאור), אבל (טו) בשאר מינים אין לנהג כפי. ויש מקלין (נז) אפלו בהרס בש (ההוא מייטוי ימרכי), (נח) ויש לקטף עלהו בשעת הדחק. ואף-על-גב דחסר קשר בשאר ימים, [\*] אין לחתוף אחריו לשנים או שלשה חלקים ולחלקו ולצאת בו אפלו בשעת הדחק, ודוקא חסר ונשאר העקר קנים פשו, אבל פי האי גזנא מקרי חתיכת אחריו ולא אחריו (ר"י ופסקי מהרא"י סי' נב). וכל זה לענין לברך עליו, אבל בלא ברכה (נט) יכול לטל כל הפסולין ולא יברך עליהם (טו):

#### באר היטב

אפלו ביום ראשון, אבל שלא מדעתו הנה כשאל הפסול בייט ראשון וגם בשני ספק, ט"ו: (ק) הפסולין. דהינו מחמת מום. אבל שאין מינים וגזול פסולים אפלו בשעת הדחק, הסכמת האחרונים. ועמ"א. אחריו של עולה ק"א"י פסול, ועלה ח"ל קשר, ואחריו שנאמר מחמת פליעה אסור יש להקשירו בשאר ימים. אחריו דכאי קשר, עמ"א סי' כ: (יז) בשאר. ב"מ"ב סימן יז כתב דכל ה' מינים יבשים כשרים בשעת הדחק, אבל אם ברך על היבשים גמורים ואיפא לחים גמורים, אפלו פדיעבד לא יצא. ועי' מגן אברהם: ופסקי ב"ד עליו ביום ראשון וזכאונה אין זה סכנה, ולפי הנה"ד איל דאם לא כדן שינוי מצוה, ע"ש שהאר"י עפ"י פוסקים שם פדברים נכוחים פנה"י:

#### משנה ברורה

"פרי עץ הדור" 95: (נח) ויש לקטף עלהו בשעת הדחק. (ס) והאחרונים הסכימו לדינא, דבשעת הדחק נוכל לקטף על הפוסקים הסוכרין דבכל ארבעה מינים פשהם יבשים נוכל לברך עלהו (טו). ויש פנה ארבעה חלוקים: אם לא נמצאו פציר לחים רק יבשים, אזי כל הארבעה מינים נוטלין ומברכין. ואם יש לו יבשים גמורים ויש לאחרים לחים גמורים, מברכין על הלחים דוקא, ואפלו פדיעבד לא יצא קשב"ף על היבשים. ובארצות שאין נמצאין לולבים והדסים לחים גמורים וגם תבשין אין יבשים גמורים, ובב"ל, מברכין על היבשים שיש לו אפלו לכתחלה, וכן שכתבנו למעלה. ובמקום שנמצאו אצל אחרים לחים גמורים, לכתחלה יש לומר שלא לברך על היבשים שלו אפלו אין יבשים גמורים, ובדיעבד קשב"ף יטל עוד הפעם הלחים שאצל אחרים בלא ברכה: (נט) יכול לטל וכו'. עין במגן אברהם שנתקשה, מה הוסיף רמ"א על דברי המסביר לציל קש"ף ו. ועין בבכ"י יצ"ק שכתב דמה שהוסיף הרמ"א הוא, דהבית יוסף קטב 'בשעת הדחק שאין נמצא קשר יטל בלא ברכה, אבל אפתי לא שמענו אם ימצא אחר-כך קשר רק בשעתו אין ברך, כגון שאחר מברך הלל בלולבו הקשר והבטיחו שאחר הלל יתן לו, אם יכול לברך לעת-עתה הלל בלולבו הפסול, שלא נאמר שאיכנס על-יד-זה לספק ברכה אם יטל הקשר, קא משמע לן הרמ"א דבלא ברכה יכול לטל לכתחלה, כיון שזה (סח) ודאי פסול הוא, יכול לברך אחר-כך על הקשר:

#### שער הציון

(נח) מגן אברהם ושא"י: (נט) שם נכתב בבכ"י יצ"ק דדוקא בראשון לא יטל והוא לכלי עלמא מדינא, אבל בשני דצ"ל פסק הרמב"ם וסיפתו פשר רק שהרמ"א הקטיר פנה, ואס"פן פשאין לו אחר ה' חמרא דאפי לידי קלא, לכן בשעת הדחק מוקמינן אדינא ומקשרינן משיני ואילף בלא ברכה: (ס) חיי"אדם בשם אליה רבה בשם מבי"ט: (סא) הגר"א, והוא פדעת הראב"ד המוקבא בבית יוסף, וכן עין באר-הגולה: (סב) פוסקים פדעת הרמב"ם, ונתנו קצת טעם לברכו, ובלולב מתקנים בה סדר קצת מגני פורתו אף קשהא (סב). מה שאין פן בשאר מינים: (סג) ועין במגן אברהם בשם המשפ"ד בנ"ט, וכן העמיק האלה רבה עוד בשם פוסקים הדרינא הוא הדין פשאין פסולים בשעת הדחק נוכל לברך עליהם, ודלא פט"ו בסוף הסיפון והטעם אימא ברא"ש, דכל ה' פסולין מסרן הפה"ב לחכמים והם אקרו פשלא בשעת הדחק אפלו פדיעבד לא יצא כדי שיצטוו וישאל בפניה, אבל במקום הדחק הקשירו כיון שאי אפשר בענין אחר ומברכין עליהם. אכן אפשר דבמדינותינו אין נוהגין פהרא"ש וסיפתו רק ביבשות משום דאין מצוי להין ק"כף ולא בשאר פסולין, ואס"פן קם דברי הס"ו על מקומו, וצריך עיון: (סד) מגן אברהם בשם משפ"ד פונמיין: (סה) הנינו לפי מה דאנו נוהגין לדינא פהרמ"א דגם פכודים יש להקל: (סו) עין בראור הגר"א: (סז) מגן אברהם בשם משפ"ד פונמיין ואלה רבה ושא"י פוסקים: (סח) נכתב עוד: ודוקא פסול ודאי, אבל ספק פסול לא יטל בלא ברכה קדם שישל של חרוו הקשר, דאם פשר הוא, קבר יצא ולא יכול שוב לברך על נטילה של הקשר, ואם עבר ונטל הספק תהלה בלא ברכה, מכל מקום לא יברך כשנטל הקשר אחר-כך, דספק בנכות להקל:

#### שערי תשובה

לכתב י"א פנויות כו' להקטור קשר בשאר ימים, וכן הקשה ב"מ, והדינא נראה דאין לברך בדאיפא אחר, ועין ב"מ פשה"ב כ"כ ב"צ"ע: [יד] הפסולין. עכ"מ. ועין בשער-אפרים סיפון לה מ"ש להספק דאחריו הפסולים שנוטלים ואין מברכין ושמא נשאים לברך שנתנו בתורת סמ"ג, וצ"ע אם לא יצא מברך שנתנו על ראש ספרי כו', ועין בב"מ"ט לציל ספון רבה בשם השער-אפרים שדברי המה"ם וקמ"ש פנה ב"מ"א פרי"ט, ע"ש: [\*] אין לחתוף אחריו כו'. זה מדובר מהרא"י בהג"ד שבי דאם חתוף לאכילה ביום בו ומברך על השאר הרי כמו שירוי מצוה פדאשקטן פני פצית יאזוב כו', וכתבתי פסקי שו"ת בית-אפרים סיפון נט שפן מוכח מהפוסקים והרא"ש פסוקה דף מו שפסקא סוכריהם ה"ח דכ"ס שני מטביל עליו ביום ראשון אי"כ פשו"ת קמ"י פ"ב בי אין מקום להת עליו שם



# הלכות לולב בימן תרמט

## ביאורים ומוספים

שכתב ביאור נוסף בדברי הרמב"ם בחילוק שבין לולב לשאר המינים.

[משניב ס"ק נג]

פסול אפילו בשעת הדחק, דאיתי למטעי לצאת פהן תמיד<sup>89</sup>.

[משניב ס"ק נו]

דהיני להיות הלולב נפרף בפפון<sup>90</sup>, והוא הדין פהניס שלא היצו לשער שילבינו פניהם<sup>91</sup>.

89) הטעם שבשאר הפסולים מחמת מום או מחמת שאינם הדר, אין חשש שמא יבוא לטעות ולצאת בהם בשאר שנים, ביאר השו"ע הרב (ט"א) שבין שההידור והחיסרון הוא רב הנראה לעיניים, והמום ניכר לכל, והכל יודעים שאין מכשירים אותם אלא מחמת שעת הדחק, שהרי בשאר השנים מחזיקים אחר שלמים והדרים, לכן אין חשש שמא בשאר שנים יתירוב לכתהילה.

[משניב שם]

יטל מה שנקצא, שנים או שלשה מינין<sup>90</sup>.

93) ובשיעור יבשות הלולב, פסק השו"ע לעיל (סי' תרמה ט"ה) שהוא משיכלה מראה הירקות שבו ולבינו פניו, והרמ"א הביא שיש אומרים שהשיעור הוא כשנתפרך בציפורן מחמת יבשותו. והביא המשנ"ב שם (ס"ק כה) שכונת הרמ"א להקל רק במקום שאין לולבים מצויים, אבל במקום שהלולבים מצויים, גם לדעת הרמ"א שיעור היבשות הוא משיכלה מראה הירקות שבו, חו בוונתו כאן שהלולב הגיע ליבשות של כלה מראה הירקות שבו ולא הגיע לנפרך בציפורן.

90) אכן, לקמן (סי' תרנא ס"ק נא) הביא גם את דעת המהרש"ל שהשי"ץ יטול וינענע אותם קודם הלל ובשעת הלל בלא ברכה, אבל אחרים לא יטלו כלל, משום שחוששים שמא יבואו ליטול גם כן בשנה אחרת ולברך, והביא את דברי הא"ר שחולק על זה, ודעתו שגם אחרים יכולים ליטלו ולנענע בו כמו השי"ץ, ואדרבה אם יטול רק השי"ץ, יוכל לצאת מזה מכשול לשנה הבאה, שישמכו על השי"ץ ולא יקחו כלל. וכתב שכן משמע מסתימת השו"ע והרמ"א, שכל יחיד ויחיד יכול ליטול לזכר בעלמא (וכאן סתם דעת הא"ר, ראה שעה"צ (ס"ק ט)).

94) כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תרמו ט"ז). ולכאורה כיון שההדס לא הגיע לשיעור שהלבינו פניו, אם כן הוא כשר מעיקר הדין, ומדוע הוצרכו כאן לקולא מיוחדת (הגרש"ב וולדנברג).

[משניב ס"ק נז]

משום דכתיב פהניא פתיה "פרי עץ הדר"<sup>95</sup>.

[משניב ס"ק נח]

גטלין ואין מקבצין<sup>91</sup>.

95) וכשלוקח אתרוג שאינו 'הדר', ביאר הריטב"א (סוכה לא, ב ד"ה אמרו) שבין שהתורה כתבה בו בפירוש 'הדר', משמע שהתורה הקפידה במיוחד בזה, ולכן אין יוצא בו אפילו בשעת הדחק.

91) והאם יש לברך לכל הפחות ברכת 'שהחינו', הביא השערי תשובה (ס"ק יד) את דברי שו"ת שער אפרים (סי' לה) שהסתפק בדבר, שכיון שגם על ראיית פרי חרש מברכים 'שהחינו', שמא יברך גם על האתרוג הפסול 'שהחינו' מדין ראיית פרי חדש, אכן, להלכה פסק השו"ע לעיל (סי' רכה ס"ו) שפרי שאינו מתחדש משנה לשנה אין מברכים עליו 'שהחינו', וביאר המשנ"ב שם (ס"ק טז) שהיינו כגון אתרוג שדר באילנו משנה לשנה.

[משניב ס"ק נח]

דקבל ארבעה מינים קשהם וקשים נוכל לקרף עליהן<sup>96</sup>.

96) ובביאור מחלוקת הראשונים האם מברכים על מינים יבשים בשעת הדחק, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"א סי' קפז) שנחלקו האם 'הדר' שנאמר באתרוג הוא דין מיוחד באתרוג ואינו שייך לדין זאנהו של כל התורה, ואם כן כשחסר ב'הדר' האתרוג פסול ואי אפשר לברך עליו אף בשעת הדחק, או שדין 'הדר' באתרוג הוא מדין זאנהו של כל התורה, ורק נתחדש בו שפסול גם בדיעבד (כשמצא אתרוג אחר), ולכן כשאין אתרוג אחר אינו עובר על 'זאנהו' ואף יתכן שמקיים בוה זאנהו, שהרי זה האתרוג הכי יפה שנמצא.

[שעה"צ ס"ק סב]

דבלולב מקדים פה הדר קצת לפני צורתו אף קשהא נכש<sup>92</sup>.

92) וראה בשו"ת אגרות משה (אורח ח"א סי' קפו ד"ה ושיטת)

